

IKONOGRAFIE NÁSTROPNÍ VÝZDOBY LÉKÁRNY U ZLATÉ KORUNY V UHERSKÉM HRADIŠTI¹

Veronika Kurzová, Katedra dějin výtvarných umění, Filozofická fakulta Univerzita Palackého, Olomouc

Nástrovní výzdoba lékárny U Zlaté Koruny v Uherském Hradišti datovaná k roku 1754 představuje jedinou dochovanou výmalbu veřejné lékárny z 18. století na našem území. Svým ikonografickým programem zapadá do ikonografie volené běžně v prostoru lékárenské officíny, a to nejen na území dnešní České republiky, ale i v evropském kontextu.

K historii umělecko-historického bádání o „uherskohradištské výzdobě“²

Přestože nástrovní výzdoba lékárny U Zlaté koruny v Uherském Hradišti patří mezi klenoty tohoto královského města, byla jí historiky umění věnována doposud pouze malá pozornost. Jako první se k ní, konkrétně k jejímu autorství, vyjádřila v roce 1967 Libuše Dědková ve své diplomové práci věnované dílu Ignáce Raaba na jihovýchodní Moravě: „V Uherském Hradišti však máme ještě další doklad malířské činnosti Raabovy, a sice v lékárně naproti kostelu sv. Františka Xaverského [...]“³ V roce 1970 po snění přemaleb v rámci restaurátorských prací byl její závěr revidován a autorství nástrovní výzdoby bylo na základě formální analýzy přiřknuto Ivo Krskem a Milošem Stehlíkem ruce Josefa Ignáce Sadlera.⁴ Další zájem o nástrovní výzdobu lékárny U Zlaté koruny představuje krátké katalogové heslo *Zkušenost a rozum* v katalogu výstavy o díle Josefa Ignáce Sadlera, která se konala v roce 2010 v Arcidiecézním muzeu v Kroměříži. V něm se jeho autor Leoš Mlčák zaměřil na formální analýzu a zběžně i na ikonografii.⁵

Hlubší umělecko-historický zájem o uherskohradištskou výzdobu tedy doposud chybí. Cílem předkládaného článku je tento stav aspoň zčásti napravit. Konkrétně zasazením jednotlivých ikonografických motivů do kontextu výzdoby lékáren 17. a 18. století⁶ a obecně „farmaceutické“ či „medicínské“ ikonografie⁷ těchto staletí.

Počátky lékáren a jejich výzdoby v českých zemích

Vznik prvních lékáren na našem území máme doložený na konci 10. století, kdy měly podobu veřejnosti nepřístupných klášterních lékáren. Uzavřený charakter si lékárenství drželo až do 13. století,⁸ na jehož konci začaly vznikat první lékárny veřejné.⁹ Z tohoto období máme lékárníky doložené v Praze a v několika dalších správních centrech.¹⁰ Vzniklou síť narušily husitské války, které uzavřely první vývojovou etapu ohraničenou 10. a 15. stoletím. Nová síť se vytvořila v 16. století, od něhož se datuje druhé období vývoje lékáren. Největší rozvoj instituce lékárny zaznamenala ve druhé třetině 17. století. Ten se týkal v duchu rekatolizace především klášterních lékáren, které měly být primárně určené pro potřeby kláštera,¹¹ ale jejich služby využívali i chudí lidé a klášterní dobrodinci, což nebylo z pochopitelných důvodů po vůli veřejným lékárnám. Pobělohorská doba nepřinesla pouze vzrůst počtu klášterních lékáren, ale i odliv řady lékárníků, kteří museli z konfesních důvodů emigrovat.¹² I přes jejich odchod se počet lékáren tehdy ztrojnásobil.¹³

Nejvíce vlastních lékáren zřídilo po bitvě na Bílé hoře Tovarýšstvo Ježíšovo, jemuž se do roku 1757 podařilo v českých zemích zprovoznit celkem dvacet lékáren. Lékárny byly

řizovány také v kláštrech cisterciáků, františkánů, premonstrátů, pavlánů, alžbětinek a dalších řádů. Významnou roli hrály lékárny v konventech milosrdných bratří, kde tvořily součást nemocnic.¹⁴ Výraznou změnu pro lékárenskou síť představovaly v 18. století tereziánské reformy, v rámci nichž byl roku 1750 zakázán veřejný i soukromý prodej z řádových lékáren. Výjimku dostal pouze řád milosrdných bratří.¹⁵

Na základě dosavadního výzkumu autorky lze tvrdit, že první nástrovní výzdoba prostoru lékárny se na našem území začíná objevovat ve třetí čtvrtině 17. století. Tou zcela první by mohla být „lékárna“ v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře, jejíž výzdoba sestávající z bohatých štuků a nástěnných maleb pochází zřejmě z let 1679–1681.¹⁶ Rozmach tohoto typu výzdoby na našem území následoval v 18. století a byl spojený především s řádem milosrdných bratří. Bohatou malířskou výzdobu získaly stropy jejich lékáren v Brně (1755),¹⁷ Kuksu (po 1743)¹⁸ či Letovicích (třetí čtvrtina 18. století).¹⁹ Výzdoba se dostala kolem poloviny 18. století také měšťanské lékárně U Zlaté koruny v Uherském Hradišti, která představuje jedinou veřejnou barokní lékárnou s nástrovní výzdobou na našem území.

Okolnosti vzniku uherskohradištské výzdoby

Přestože rok založení uherskohradištské lékárny není písemně doložen, předpokládá se, že se tak stalo koncem 17. století. Aspoň to naznačuje záznam o nabytí domu z roku 1719,²⁰ v němž se lékárna nachází, lékárníkem Ignácem Pilchowitzem s poznámkou „*se všemi s ním spojenými právy*“.²¹ Z doby působení Pilchowitze, přesněji z roku 1754, pak pochází její nástrovní výzdoba.²² Pilchowitzův motiv k takovému rozhodnutí není znám a variant může být více. Víme například, že minimálně od roku 1723 vedl spory s jezuitskou lékárnou, která i přes oficiální zákaz prodávala léky lidem zvnějšku.²³ Nepříjemné jistě i bylo, že se nacházela v jezuitské koleji situované na protilehlém konci náměstí. Nelze proto vyloučit, že Sadlerova výzdoba se mohla stát součástí konkurenčního boje mezi těmito dvěma lékárnami.²⁴ Motiv jejího vzniku mohl však také souviset s dobovými změnami v oboru, například vydáním Všeobecného medicínálního řádu, který byl na Moravě vyhlášen roku 1752 a v Čechách a Slezsku o rok později. Lékárníkům zakazoval léčení, lékárníkům-majitelům nařizoval povinné zkoušky, na Moravě a ve Slezsku před zemskými, resp. krajskými zdravotními komisemi.²⁵ Variant může být jistě mnohem více, například i kombinace obou výše zmíněných motivů.

Volba olomouckého malíře Josefa Ignáce Sadlera se zdá být zřejmější. Před přestěhováním do Uherského Hradiště Pilchowitz totiž pobýval v Olomouci, ve městě, v němž působil Sadler. Ten zde měl navíc prokazatelně přátele z řad lékárníků.²⁶ Dva z nich, Jan Storch a Ignác Sedláček, se stali dokonce kmotry malířových dětí.²⁷ Je proto vysoce pravděpodobné, že lékárník Ignác Pilchowitz a malíř Josef Ignác Sadler se znali právě z Olomouce.

Popis uherskohradištské výzdoby

Nástěnné malby pokrývají celý povrch valené klenby se šesti lunetami. Výzdobu charakterizuje symetrické rozmístění celkem třinácti kartuší. Největší z nich je umístěna v centru klenby a jako jediná je pojednána plasticky v pozlaceném štku. Zbývajících dvanáct kartuší je iluzivních. Jejich propojenost zajišťují rokajové a florální motivy, postavy putti a interakce postav prostřednictvím gest a pohledů.

V centrální kartuši se nachází dvojice mužských postav, které sedí po stranách lékárenské stojatky umístěné na soklu s nápisem HERMES ET HIPOCRATES. Drží se za ruce a přitom vzhlížejí k symbolu Nejsvětější Trojice a nápisu: DA LOCUM MEDICO ET ENIM ILLUM /

ALTISSIMUS CREAVIT
ET DE TERRA / MEDI-
CINAM / VIR AUTEM
PRUDENS NON / AB-
HORREBIT ILLAM“
Eccl [c. 38, v. 11-12; 4]
(“Dej lékaři příležitost,
copak ho také nestvořil
Bůh? Ostatně léčivých
bylin ze země se rozumný
člověk neodřiká.”) [Sír 38,
12 a 4]. Za Hippokratem
je umístěna část dalšího
nápisu” “SIC CONSPI-
RATUR”, který pokračuje
za druhou mužskou
postavou: “AMICE”, tedy
spolu “SIC CONSPIRA-
TUR AMICE” (“S tím,
příteli, nelze, než souhlasit.”).²⁸

V kartuších nad kratšími stěnami místnosti jsou také umístěny dvojice mužských postav. Nad vstupem do přípravné lékárny jsou Demokritos a Andromachus, kteří upírají zrak k centrální kartuši. Oba drží po jedné stojatce. Naproti nim je vyobrazena další dvojice, tentokrát Celsus a Hérofilos, kteří živě gestikulují. Celsus vzhlíží k centrální kartuši a v pravé ruce drží kořen rostliny. Hérofilos sklápí zrak směrem dolů jako-

by na lékárníka a na klíně mu leží rozevřená kniha. Po delších stranách lékárenské ofi­ciny jsou rozmístěny čtyři kartuše, v nichž se vždy nachází jedna mužská postava. Theofrastos shlíží dolů na lékárníka a pravou rukou ukazuje na uzavřenou nádobu naplněnou tekutinou, kterou drží v levé ruce. Dioskorides listuje levou rukou v rozevřené knize a v pravé drží snítku rostliny. Galén vzhlíží vzhůru k centru klenby a o pravou nohu si opírá rozevřenou knihu. Evagoras jakoby rozmlouvá s lékárníkem a jako jediný z postav v rukou nic nedrží.

Mezi těmito kartušemi je rozmístěno šest menších kartuší, jejichž náměty jsou pojednány monochromně. Ve čtyřech z nich se nachází alegorie čtyř ročních období. Jaro a Léto mají podobu žen. Ta, představující Jaro, drží v rukou roh hojnosti, Léto zase klasy obilí. Podzim

Hermes a Hippokrates, lékárna U Zlaté koruny v Uherském Hradišti, 1754. Foto V. Kurzová.

Hermes Trismegistos, lékárna v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře, 1679–1681. Foto V. Kurzová.

a Zima mají mužskou podobu. Podzim je znázorněn jako mladý muž, který drží hrozen vína a číši. Zima má naopak podobu starce, který si ohřívá ruce nad ohněm.

Ve dvou zbývajících kartuších nalezneme dvě alegorické postavy označené nápisy *RATIO* a *EXPERENTIA*. Postava označená jako *Ratio* má podobu mladé ženy, která drží v levé ruce zapálenou pochodeň a v pravé ruce váhy. *Experentia* je znázorněna taktéž jako mladá žena. Pravou ruku má lehce pozdviženou a tu levou

opírá o předmět po jejím boku, který nelze přesně rozeznat.

Po stranách kartuší s dvojicemi mužských postav jsou umístěni živě gestikulující putti, kteří drží přírodniny – snítka rostliny, „cibulovinu“, perlu, korál – užívané v dobovém léčení. Další dva putti, každý nesoucí korunu jako symbol lékárny, jsou umístěni po stranách portálu vedoucího do přípravný lékárny.

Pod Celsem a Hérofilem je umístěna kartuš s chronogramem *DEO IVVANTE CONATV ACCEDENTE FORTUNA AFFLUENTE HAC IN VRBE FAVSTO FIXA LOCO ERIT A AVREA CORONA* („V tomto městě budiž na požehnaném místě s pomocí Boží, s přispěním Štěstěny a s velkým úsilím založená [lékárna] U Zlaté koruny.“).²⁹

V dosavadní literatuře výzdoba jako celek interpretována není, pouze její dílčí části. Leoš Mlčák motiv v ústřední kartuši označuje jako Zkušenost a rozum. Má podle něj znázorňovat spojitost medicíny a farmacie. O postavě označené nápisem *HERMES* píše jako o Hermovi, římském Merkurovi.³⁰ Za tohoto boha je pokládán i v publikaci o lékárně z roku 2007.³¹ V téže knize je pak mylně uvedeno, že čtyři putti znázorňují alegorie ročních období.³² Pokud od této chyby odhlédneme, dojdeme k závěru, že ikonografická určení v literatuře věnující se výzdobě či lékárně jako takové, se shodují. Při bližším studiu farmaceutické či medicínské ikonografie se však ukazuje, jak líčí následující text, že ve všech případech ke správnému určení i přes přítomnost doprovodných nápisů nedošlo.

Dvojice Herma a Hippokrata

Jak je patrné z předchozího textu, pro určení jednotlivých postav v uherskohradištské výzdobě sloužily dosavadnímu bádání výhradně přítomné nápisy. Po podrobnějším seznámení s ikonografií používanou na frontispisech farmaceutických či medicínských tisků se ukazuje, že ne ve všech případech jsou nápisy pod postavami dostatečné pro jejich správné určení.

Zřejmě jeden z prvních výtvarně pojednaných frontispisů tohoto typu tisků se nachází

Hippokrates, lékárna v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře, 1679–1681. Foto V. Kurzová.

v Basilica Chymica z roku 1608.³³ Je na něm vyobrazeno několik mužských postav v kartuších. Jednou z nich je i postava označena jako HERMES TRISMEGISTOS AEGYPTI, v obecném povědomí nepřiliš známá. Podle orientálních mýtů existovaly tři osoby, které toto jméno nosily: Thovt, Henoch a Thot čili Hermes Trismegistos.³⁴ Prvního z nich Řekové jmenovali jako Hermes. Opředli jej řadou bájí, takže mohl být ztotožněn s poslem Bohů – Merkurem. Třetí z Hermů byl prý Egyptan, který žil za doby Mojžišovy. Tomuto Hermovi dali alchymisté atribut Trismegistos, tj. „Třikrát veliký“. Existuje více teorií o tom, jestli se jednalo o tři různé osoby žijící v různých dobách, nebo o osobu jednu.³⁵ Vyjádřit se spolehlivě k tomu, kdo to Hermes Trismegistos byl, je tedy komplikované. Přesto mu je podle tradice připisována celá řada spisů³⁶ – tzv. Corpus Hermeticum, do nichž bývá až na malé výjimky zařazována i Smaragdová deska, která tvoří základní dílo hermetismu³⁷ a jenž zahrnuje trojici věd – magii, alchymii a astrologii.³⁸

Na frontispisech tisků určených pro lékařské nebo lékárenské prostředí se Hermes Trismegistos nejčastěji objevuje ve společnosti Hippokrata z Kóu, který se stal nejvýznamnějším představitelem řecké medicíny vůbec a tvůrcem základní koncepce rovnováhy smísení, podle níž nemoc vzniká v důsledku nerovnováhy tělních tekutin.³⁹ Jejich dvojice se nachází na frontispisech lékopisu z roku 1640,⁴⁰ 1643,⁴¹ 1646,⁴² komentáři k augšburskému lékopisu z roku 1657,⁴³ královském lékopisu z roku 1668,⁴⁴ seznamu léků drážďanské dvorní lékárny z roku 1683⁴⁵ a ceníku léků pro Vídeň z roku 1689.⁴⁶ Dvojice Hippokrata a Herma Trismegista bývala vyobrazována i ve spisech alchymických, jak dokládá jejich znázornění ve spisu Angela Sala Opera medico-chymica z roku 1647.⁴⁷ Hippokrata a Herma Trismegista tyto

příklady dovolují chápat jako ustálenou dvojici pro farmaceutickou či medicínskou ikonografii. S výjimkou spisu z roku 1657,⁴⁸ kde není označen nápisem, je ve všech výše jmenovaných spisech označen Hermes Trismegistos pouze jako HERMES a umístěn po levici Hippokrata. Až na frontispis Phar-

Frontispis, Elias Gedeler – Maurit Lang. In: Zwelfer, Johann. Animadversiones (...). Noribergae 1657. Převzato podle: Hagen-Hein, Wolfgang. Die Deutsche Apotheke. Bilder aus ihrer Geschichte. Stuttgart 1967, s. 72.

Frontispis, Johann Alexander Boener, detail. In: Zwelfer, Johann. Pharmacopoeia regia (...), Noribergae 1668. Převzato podle: Hagen-Hein, Wolfgang. Illustrierter Apotheker-Kalender 1971. Stuttgart 1970, s. 5.

macopoeia regia z roku 1668,⁴⁹ kde jsou oba usazeni u stolu po boku dalších postav, s nimiž jsou ve vzájemné interakci prostřednictvím gest, bývají znázorněni jako stojící postavy, které jsou k sobě sice natočeny obličejí, ale spolu nekomunikují.

Dvojici Hippokrata a Herma lze nalézt zpracovanou i v médiu nástěnné malby, například v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře v místnosti označované jako lékárna, jejíž nástropní výzdobu datují ve své diplomové práci z roku 2014 do let 1679–1681.⁵⁰ Každý z mužů je na ní zachycen v samostatné štukové kartuši. Tyto jsou umístěny proti sobě tak, že Hermes se nachází po levici Hippokrata stejně tak, jako tomu bývá na výše uvedených frontispisech. Herma lze pak poznat podle nápisové pásky, kterou drží v ruce, a na níž stojí: „VITA BREVIS, ARS LONGA.“ („Život je krátký, umění dlouhé.“), což je část úsloví z Hippokratových Aforismů. Přesněji řečeno, jedná se o první část prvního z nich: „Život je krátký, umění dlouhé, příležitost prchavá, zkušenost klamavá, rozhodnutí obtížné. Nejenom lékař má poskytnouti, čeho třeba, nýbrž i nemocný, pomocníci a vůbec okolí.“⁵¹ Herma lze identifikovat na základě stejného principu. Na jeho nápisové pásce stojí: „QVOD EST SVPERIVS EST SICVT INFERIVS“ („Co je nahoře, je také dole.“), které pochází ze Smaragdové desky považované za bibli alchymistů, za jejíhož autora je pokládán.⁵² Nad hlavami mužů je ve třetí štukové kartuši umístěn nápis: DEVS CREAUIT MEDICVM/ET DE TERRA MEDICAMENTA: VIR PRVDENS AVTEM NON/CONTEMNIT ILLA. Eccles. 38“ („Hospodin stvořil lékaře... a léky ze země: moudrý člověk se jich neodřiká“, Sirachovec 38,1 a 38, 4). Vyobrazení Herma Trismegista v Kutné Hoře v základních rysech odpovídá způsobu jeho vyobrazení na frontispisech jmenovaných spisů. Odlišuje se však v některých detailech, jako chocholem na pokrývce hlavy či knoflíky pláště. Nepochybně však navazuje na linii započatou roku 1640, ve které pokračovalo jeho vyobrazení z roku 1643, 1646, 1657 a 1683. Pokud bude brána v úvahu i existence dalších prvků v kutnohorské výzdobě, a to nápisové pásky s nápisem: „DEVS CREAUIT MEDICVM ET DE TERRA MEDICAMENTA. VIR PRVDENS AVTEM NO(N) CONTEMNIT ILLA. Eccles. cap 38“ a umístění císařského orla mezi Hippokrata a Herma Trismegista, jevila by se jako nejpravděpodobnější předloha frontispis z díla Johana Zwelfera z roku 1657,⁵³ který by tak představoval jednu z vizuálních předloh, se kterými se při tvorbě kutnohorské výzdoby mohlo pracovat.

Další mužské postavy ve výzdobě

V uherskohradištské výzdobě se však kromě Hippokrata a Herma nachází více mužských postav. Kdo jsou a proč se nachází právě v lékařské officině?

Jeden z mužů v kartuši umístěné nad vstupem do lékárny směrem z náměstí představuje bohatého římského aristokrata Auluse Cornelia Celsa, který žil okolo roku 30 n. l. Ve svém encyklopedickém díle Artes, z něž se zachovalo osm knih, se v poslední z ní nazvané De Medicina zajímal o problematiku lékařství. Shrnul v ní především znalosti řecké alexandrijské školy, které doplnil vlastními odbornými názory.⁵⁴ V kartuši je vyobrazen spolu s Hérofilem z Chaledonu, vynikajícím teoretikem medicíny, který vědomě protirečil hippokratovské škole a významně přispěl k pokroku medicíny. Proslavil se jako anatom.⁵⁵

Po levici mužů je umístěn nejproslulejší lékař římské doby císařské Galén, jenž vytvořil ucelený systém lékařství uspořádaný podle Aristotelovy filozofie a vycházející z hippokratovské tradice. Působil jako lékař gladiátorské školy, v níž získal praktické znalosti, které později uplatnil v Římě, kde působil od roku 169 n. l. jako osobní lékař císaře Marka Aurelia. Zanechal po sobě velký soubor prací převážně lékařského obsahu a objevil mnoho nových poznatků z anatomie, fyziologie, patologie, farmakologie i nauky o příznacích chorob. Jeho vliv na pozdější vývoj lékařství byl značný.⁵⁶

Naproti Galénovi se nachází Theofrastos, který byl průkopníkem především v botanice. Věnoval jí dvě velká díla – Rostlinopis a Fyziologie rostlin, v nichž položil základy k řadě moderních botanických disciplín, zvláště popisné botanice, morfologii a fyziologii.⁵⁷

V kartuši po Theofrastově levici nalezneme Dioskorida, řeckého lékaře z doby Neronovy, který byl rovněž významný botanik a nejslavnější farmakolog starověku. Je autorem první soustavné práce o léčivých rostlinách ve světové literatuře, nazvané *De materia medica*, do níž vložil také popis tehdy známých léčiv z živočišné a nerostné říše a některé poznatky antické chemie. Opírali se o něj pozdější antičtí lékaři, například již zmíněný Galén. Diskoridovo dílo bylo vlivné na evropské lékařství i ve středověku.⁵⁸

Nalevo od Diskorida se ve společné kartuši nachází Démokritos a Andromachus. Démokritos v obecném povědomí známý spíš jako řecký filozof se věnoval i vědě. V rámci lékařství nejvíce pozornosti věnoval fyziologii člověka a snaze o určení funkce jednotlivých částí lidského těla. Přičítá se mu i objevení mikroorganismů. Původ nemocí spatřoval stejně jako Hippokrates v přirozených příčinách: „*Lidé žádají v modlitbách od bohů zdraví, ale že mají v sobě nad ním moc nevědí, a jednajíce ve své nezávaznosti proti němu, stávají se svými žádostmi sami zrádci zdraví.*“⁵⁹

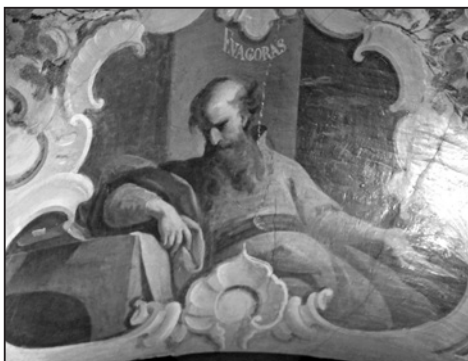
V případě Andromacha není hned zřejmé, o kterého Andromacha se může jednat. Známí jsou totiž dva, Andromachus starší a jeho syn Andromachus mladší. S prostředím lékárny lze spojovat oba dva. Lékař císaře Nera Andromachus starší je známý především díky zdokonalení tzv. mithridatum, univerzálně použitelného protijedu, jenž vynalezl pontský král Mithridates.⁶⁰ Andromachova vylepšená verze byla pojmenovaná po něm jako Theriaca Andromachi a velmi dlouho se těšila popularitě. Návod na jeho přípravu zanechal v řecké poemě věnované císaři Neronovi, kterou do svých dvou děl uvedl i Galén. Odkaz na oba výše zmíněné protijedy se nachází v uherskohradištské výzdobě na stojatkách, které drží v rukou Démokritos a Andromachus.⁶¹ Z tohoto dů-

Zkušenost, lékárna U Zlaté koruny v Uherském Hradišti, 1754. Foto V. Kurzová.

Rozum, lékárna U Zlaté koruny v Uherském Hradišti, 1754. Foto V. Kurzová.

Evagoras, lékárna U Zlaté koruny v Uherském Hradišti, 1754. Foto V. Kurzová.

vodu se lze domnívat, že je zde evokován Andromachus starší, ne jeho syn. Pro úplnost ale doplníme, že i u něj se předpokládá, že rovněž jako jeho otec působil jako lékař na císařově dvoře. Běžně mu bývá přisuzováno autorství třídílné práce o farmacii, která je taktéž velmi často zmiňována v díle Galénově.⁶²

Zbývá pojednat o poslední mužské postavě, o té označené nápisem EVAGORAS. V Encyclopaedia Britannica⁶³ je uvedena postava s takovýmto jménem pouze jedna, a to salamský král na Kypru, který zde vládl mezi let 410–374 př. n. l. V odstavci, který je mu věnován, se nenachází žádná informace, která by jej činila vhodnou postavou pro prostředí lékárny. Důvod jeho výskytu nám neobjasní ani ten nejpovolanější, Ipocrates, který Evagora oslavuje jako schopného a spravedlivého vládce, líčí jeho vítězná dobytelská tažení a chválí jeho charakter.⁶⁴ Na rozdíl od ostatních postav v uherskohradištské výzdobě se neobjevuje ani na jednom ze studovaných frontispisů tisků s lékárenskou či lékařskou tematikou. Stejná situace se opakuje ve výzdobě lékáren, se kterými se měla autorka možnost seznámit. Lze předpokládat, že „nehodnosti“ Evagora pro prostředí lékárny si všimnul již Leoš Mlčák, když zpracovával své katalogové heslo. Mužské postavy v kartuších v něm základně představuje: „Galén, nejslavnější řecký lékař římské doby...“, „Dioskoridés sestavil první dochovaný herbář...“, „Démokritos, jemuž je připisován objev mikroorganismů“, „Andromachos, lékař císaře Nerona...“, „Celsus, považovaný za tvůrce lékařského názvosloví“, „Hérofilos, vynikající anatom“, „Theofrastos, významný botanik.“ U Evagora se omezuje pouze na jeho jméno bez uvedení jakékoliv informace přibližující jeho osobu.⁶⁵ Evagoras do uherskohradištské výzdoby podle klíče, který definoval volbu zbývajících pěti postav, nezapadá.

Inspirační zdroje pro centrální kartuši uherskohradištské výzdoby

Pro účel tohoto článku je z výše uvedeného podstatné zejména následující. Hermes a Hippokrates tvoří ve farmaceutické či medicínské ikonografii ustálenou dvojici, v níž se Hermes vždy nachází po levici Hippokrata. V rámci ní bývá Hermes Trismegistos běžně označován jako HERMES. Na základě těchto skutečností lze tvrdit, že dvojice mužů na stropě lékárny U Zlaté koruny v Uherském Hradišti představuje právě tuto dvojici, a tudíž na ní není vyobrazen Hermes, římský Merkur, jak se domníval Leoš Mlčák,⁶⁶ ale Hermes Trismegistos. Nutno také poznamenat, že bez znalosti medicínské či farmaceutické ikonografie je určení Leoše Mlčáka zcela pochopitelné. Ze studovaných frontispisů má pak k pojetí vztahu Hippokrata a Herma Trismegista v uherskohradištské výzdobě nejbližší ten ve Pharmacopoeia regia z roku 1668,⁶⁷ a to přirozeným způsobem umístění postav a jejich vzájemnou interakcí. Přímý kontakt dlaněmi se však ani zde nenachází. Ten musel být buď invencí malíře, nebo zadavatele zakázky, k čemuž bych se navrhovala přiklonit.

Přestože výjev centrální kartuše neodpovídá zcela přesně žádnému ze studovaných frontispisů, je zřejmé, že malíř nebo objednavatel, případně oba, některý z výše uvedených frontispisů znát museli. Nejvíce odpovídají ty v Animadiversiones⁶⁸ a Pharmacopoeia Regia,⁶⁹ na jejichž frontispisech Hippokrates a Hermes sedí. V prvním ze spisů je mezi nimi v úrovni hrudníku umístěna nápisová páska: „DEVS CREATIVIT MEDICVM/ET DE TERRA MEDICAMENTA: VIR PRVDENS AVTEM NON/ CONTEMNIT ILLA. Eccl. cap. 38“. Ve Pharmacopoeia Regia⁷⁰ není nápisová páska se stejným nápisem umístěna mezi postavami, ale nad jejich hlavami. V obou případech se nad ní nachází symbol Nejsvětější Trojice. Přesně tak jako v Uherském Hradišti. Ve fyziognomii, atributech ani oděvech si postavy v Uherském Hradišti ani s jedním z frontispisů neodpovídají. To může znamenat, buď že žádný frontispis malíři přímo k dispozici nebyl, nebo že daná předloha neodpovídala estetickému citění malíře nebo objednavatele. Znalost farmaceutické či medicínské ikonografie z těchto

frontispisů je však zjevná. Samotná inspirace těmito frontispisy pro výzdobu prostoru užívaného k léčení, jak lze z výše uvedeného vyvodit, není ojedinělá. Podobně se postupovalo v případě „lékárny“ v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře. A to nejen v případě postav Herma a Hippokrata, ale i v případě protilehlých postav Davida a Šalamouna.⁷¹

K interpretaci centrální kartuše a kontextu uherskohradištské výzdoby

Interpretaci centrální kartuše se věnoval doposud pouze Leoš Mlčák, který ji považoval za alegorii Zkušenost a rozum.⁷² Ve svém textu důvody takového určení neudává. Lze ale předpokládat, že tak učinil na základě přítomnosti alegorických vyobrazení Rozumu a Zkušenosti, které jsou umístěny ve dvou menších kartuších k centrální kartuši přiléhajících. Stejným způsobem a na stejné úrovni k ní však přiléhají i další kartuše. Nelze se tudíž automaticky domnívat, že alegorická znázornění Zkušenosti a Rozumu definují ústřední výjev lépe. Tomu nasvědčuje i skutečnost, že ani na jednom ze studovaných frontispisů se alegorie Rozumu a Zkušenosti neobjevují přiřazené těmto dvěma osobnostem, z čehož lze soudit, že jejich propojení nebylo ustálenou zvyklostí, která by k takovému závěru mohla vést.⁷³

S výkladem „inovativního prvku“ v podobě spojených rukou jako s vyjádřením jednoty lze s Leošem Mlčákem souhlasit. Navíc se jedná o jednotu posvěcenou symbolem Nejsvětější Trojice.

Žádnou novinkou ve farmaceutické či medicínské ikonografii naopak není přítomnost antických lékařů či jiných postav, zabývajících se lékařstvím z období antiky, a alegorií. S alegoriemi čtyř ročních období se setkáme i ve výzdobě jezuitské lékárny v Györu (17. století),⁷⁴ Kutné Hoře (1679–1681)⁷⁵ či Letovicích (třetí čtvrtina 18. století).⁷⁶ V Györu mají všechny alegorie podobu dětských postav. Jaro drží košík s květy, Léto obilné klasy, Podzim košík s jablky a hroznovým vínem. Zima si ohřívá dlaně nad hořícím dřevem. Dětskou podobu mají roční období i v Letovicích. Tamní Jaro charakterizují taktéž květiny, které mají tentokrát podobu festonu. Léto se opírá o obilný snop a v ruku drží srp k sečení, Podzim vytahuje z koše po svém boku jablka a hroznové víno, Zima si ohřívá ruce nad ohněm. V Kutné Hoře nejsou roční období vyjádřena formou nástěnné malby, ale štukovými festony, které přiléhají ke čtyřem kartuším. Léto evokují zralé až pukající plody, Jaro květy, Podzim vinné hrozny a Zimu kořenová zelenina. Důvod jejich zakomponování v prostředí lékárny lze vysvětlit jako vizuální znázornění Hippokratova učení o čtyřech tělních tekutinách, které bývaly se čtyřmi ročními obdobími velmi často spojovány.⁷⁷

Pro farmaceutickou či medicínskou ikonografii není zcela netypické ani znázornění Zkušenosti a Rozumu, jejichž příklady máme doloženy v podobě grafického zpracování frontispisů lékopisů a dalších tematicky příbuzných tisků. Jejich dvojice se nachází na frontispisu Aloedarium marocostinum z roku 1616,⁷⁸ lipského lékopisu z roku 1689⁷⁹ a štrasburského lékopisu z roku 1725.⁸⁰ Vždy mají podobu mladých žen, ale jejich atributy se odlišují. Na frontispisu z roku 1616 Ratio sedí a její pravá ruka ukazuje směrem vzhůru. Levou rukou si opírá knihu o stehno. Experientia je také zobrazena jako sedící. V pravé ruce drží palmovou ratolest a levou rukou si u boku přidržuje kotvu. Na frontispisu z roku 1689 je Ratio zobrazena jako tančící. Experientia opět sedí a v levé ruce drží hůl s obtočenou nápisovou páskou a v pravé pozdvihá předmět tvaru písmene L. Na štrasburském lékopisu jsou obě alegorie zobrazeny jako stojící. Ratio levou rukou ukazuje vzhůru k nebi, kam obrací i svůj zrak. Pravou rukou přidržuje zavřenou knihu. Experientia upírá zrak na nás, v pravé ruce drží zapálenou lampu a levou se dotýká laboratorní nádoby. Zkušenost a Rozum z uherskohradištské výzdoby, jak je zřejmé, si ani s jedním z frontispisů neodpovídají.

Užití postav z dávné historie lékařství či farmacie ve výzdobě lékárny není také novinkou. S tímto se setkáme v několika případech v Itálii. V lékárně sv. Jana Evangelisty v Parmě (polovina 16. století),⁸¹ lékárně Collegio Romano (1629)⁸² a Palazzo Apostolico v Loretu (1632–1635),⁸³ lékárně nemocnice S. Maria della Scaletta v Imole (2. polovina 18. století),⁸⁴ konventu Madonna dell'Arco v Neapoli (konec 17. století)⁸⁵ a kláštera paulánů v Olimpie ve Slovinsku (1780).⁸⁶

V některých z nich jsou vyobrazeny i postavy z uherskohradištské výzdoby. V Collegio Romano se objevuje Andromachus, Dioskorides, Galén a Hippokrates. Tuto čtveřici lze nalézt i v lékárně v Imole, kde jsou doplněny ještě o postavu Celsa. Lékárna v Loretu obsahuje pouze dvě postavy z uherskohradištské výzdoby, a to Galéna a Hippokrata. Galén, tentokrát ve společnosti Andromacha, se nachází i ve výzdobě lékárny v konventu Madonna dell'Arco. Na území dnešní České republiky se kromě Uherského Hradiště setkáme s užitím některých uherskohradištských postav v „lékárně“ bývalé jezuitské koleje v Kutné Hoře, a to s Hippokratem a Hermem.

Nástěnné malby v lékárnách 17. a 18. století často zahrnovaly alegorie. Do této kategorie v Uherském Hradišti patří výše zmíněné alegorie Zkušenosti, Rozumu a alegorie čtyř ročních období. Některé lékárny měly v tomto smyslu výzdobu bohatší. Ta ve špitálu alžbětinek ve Vídni vytvořená kolem roku 1750⁸⁷ zahrnovala rozsáhlé alegorie čtyř světadílů a dvě další alegorie. Na alegorie je obdobně bohatá i další vídeňská lékárna, konkrétně lékárna milosrdných bratří s výzdobou z let 1730–1740,⁸⁸ která zahrnuje šest alegorií. I jejich lékárna v Brně s výzdobou z roku 1755⁸⁹ zahrnovala dva rozsáhlé alegorické výjevy. Nejvíce se jich pak nachází v lékárně milosrdných bratří v Letovicích – osm menších alegorií a dvě rozsáhlé alegorické scény.

Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že uherskohradištská výzdoba zapadá do kontextu medicínské či farmaceutické ikonografie. Jediný v tomto smyslu zvláštní prvek představuje postava Evagora, který do prostředí lékárny svou charakteristikou nezapadá. Vzhledem k jeho nejasné volbě a interakci jednotlivých prvků – mezi postavami mužů, putti poletujícími po klenbě a pomyslnou postavou lékárníka pracujícím pod touto výzdobou – lze soudit, že uherskohradištská výzdoba byla velmi sofistikovaně promyšlenou záležitostí, která disponovala hlubším významem, jenž nám však zatím na základě dosavadních poznatků uniká.

Poznámky:

- 1 Zpracování článku bylo umožněno díky účelové podpoře na specifický vysokoškolský výzkum udělené roku 2015 Univerzitě Palackého v Olomouci Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.
- 2 Tímto souslovím je v článku zkráceně označovaná nástropní výzdoba lékárny U Zlaté koruny v Uherském Hradišti.
- 3 D ě d k o v á, Libuše. *Dílo Ignáce Raaba na jihovýchodní Moravě* (diplomní práce). Seminář dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Karla Evangelisty Purkyně v Brně, 1967, s. 47.
- 4 S t e h l í k, Miloš. Materiále k dějinám malířství 18. století na Moravě. In: *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity F 16, Řada uměnovědná*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1972, s. 201–202.
- 5 M l č á k, Leoš. Zkušenost a rozum. In: Kroupa, Jiří, Miláčková, Martina a Mlčák, Leoš, eds. *Josef Ignác Sadler 1725–1767: [Muzeum umění Olomouc – Arcidiecézní muzeum Olomouc, Galerie: 18. května – 28. srpna 2011]*. Olomouc: Muzeum umění Olomouc, 2011, s. 74–75.
- 6 V potaz jsou brány studované lékárny na území dnešní České republiky, Itálie, Rakouska, Polska, Slovinska a Maďarska.

- 7 Jedná se o čistě pracovní termín, který je používán pro označení ikonografie, která bývala uplatňovaná ve výzdobě lékáren či jiných objektů spojených s léčbou nemoci a na frontispisech farmaceutických a medicínských spisů ze 17. a 18. století.
- 8 R u s e k, Václav a S m e č k a, Vladimír. *České lékárny*. Praha: Nuga, 2000, s. 27.
- 9 Tamtéž, s. 23.
- 10 Tamtéž, s. 34.
- 11 Tamtéž, s. 37–53.
- 12 Č e r n ý, Karel. Klementinské pilulky: apatyky jezuitských kolejí a jejich spor s pražskými lékárníky. *Dějiny a současnost: historicko-vlastivědná revue Československé společnosti pro šíření politických a vědeckých znalostí a ministerstva školství a kultury* 26, 2004, s. 12–14.
- 13 H l a d í k, Jaroslav a R u s e k, Václav, eds. *Jihočeský sborník příspěvků k dějinám farmacie*. České Budějovice: Oddělení zdravot. výchovy Kraj. ústavu nár. zdraví, 1980, s. 119.
- 14 Tamtéž, s. 78.
- 15 Č e r n ý, Karel. c. d., s. 78.
- 16 K u r z o v á, Veronika. *Péče o tělo a duši v bývalé jezuitské koleji v Kutné Hoře*. Diplomová práce. Katedra dějin výtvarných umění, Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, 2014, s. 80.
- 17 V l č e k, Pavel. Milosrdní bratři. In: Foltýn, Dušan, Sommer, Petr a Vlček, Pavel. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha: Libri, 1997, s. 25.
- 18 R u s e k, Václav, V a l á š k o v á, Ladislava a D r h a, Jiří. *Kouzlo barokní lékárny v Kuksu*. Praha: Eskira, 2007, s. 21–25.
- 19 S a m e k, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska*, sv. 2. Praha 1978, s. 342.
- 20 M l č á k, Leoš. c. d., s. 74.
- 21 J i l í k, Jiří, S p a t h o v á, Jana a S t a n c l, Igor. *U Zlaté koruny: příběh lékárny a lékárníka Josefa Stancla*. Uherské Hradiště: Petra, 2007, s. 12.
- 22 Tamtéž, s. 13.
- 23 Tamtéž, s. 12.
- 24 Pokud by tomu tak skutečně bylo, nejednalo se vzhledem k faktu, že uherskohradištská výzdoba je jedinou výzdobou veřejné lékárny ze 17. a 18. století na našem území, o běžnou praxi řešení konkurenčního boje.
- 25 R u s e k, Václav a S m e č k a, Vladimír. c. d., s. 63.
- 26 M i l á č k o v á, Martina a M l č á k, Leoš. Pozdní svět barokního malířství v Olomouci: Josef Ignác Sadler. In: Kroupa, Jiří, Miláčková, Martina a Mlčák, Leoš, eds. c. d., s. 13.
- 27 M l č á k, Leoš. c. d., s. 74–75.
- 28 Tamtéž, s. 74–75.
- 29 Tamtéž, s. 75.
- 30 Tamtéž, s. 74.
- 31 J i l í k, Jiří, S p a t h o v á, Jana a S t a n c l, Igor. c. d., s. 125.
- 32 Tamtéž, s. 126.
- 33 P u r š, Ivo a S m o l k a, Josef. Martin Ruland starší a mladší a prostředí císařských lékařů. In: Purš, Ivo a Karpenko, Vladimír, eds. *Alchymie a Rudolf II.: hledání tajemství přírody ve střední Evropě v 16. a 17. století*. Praha: Artefactum, 2011, s. 586.
- 34 L a s e n i c, Pierre de. *Hermes Trismegistos a jeho zasvěcení*. Praha: Trigon, 1991, s. 4.
- 35 Tamtéž, s. 5–6.
- 36 Tamtéž, s. 10.
- 37 N a k o n e č n ý, Milan. *Smaragdová deska Herma Trismegista*. Praha: Vodnář, 1994, s. 13.
- 38 Tamtéž, s. 21.
- 39 D i v i š o v á, Bohdana. Nástin vztahu lékařství a filozofie; filozofie význačných lékařů v našich zemích v 16. – 17. století. In: Černý, Karel a Svobodný, Petr, eds. *Historia medicina cultura: sborník k dějinám medicíny*. Praha: Karolinum, 2006, s. 73.
- 40 Collegium Medicum, *Pharmacopoeia Augustana auspicio amplissimi senatus cura octava collegii medicis recognita hippocratica et hermetica mantissa locupletata*. Augustae Vindellicorum 1640.
- 41 Collegium Medicum, *Pharmacopoeia augustana: auspicio amplissimi senatus cura octava collegii medicis recognita hippocratica et hermetica mantissa locupletata*. Augustae Vindellicorum 1643.

- 42 Collegium Medicum, *Pharmacopoeia Augustana: auspicio amplissimi senatus cura octava collegii medici recognita hippocratica et hermetica mantissa locupletata recusa*. Augustae Vindelicorum 1646.
- 43 Z w e l f e r, Johann. *Animadiversiones auctae in Pharmacopoeiam Augustanam et annexam eius mantissam, cum Dispensatorio novo*. Noribergae 1657.
- 44 Z w e l f e r, Johann. *Pharmacopoeia regia seu, Dispensatorium novum locupletatum et absolutum, annexâ etiam Mantissa spagyrica in quibus vera et accurata methodo selectissimorum medicamentorum compositiones et praeparationes traduntur; quae cum servatis suorum ingredientium virtutibus, tum iisdem exaltatis, medico, in profligandis humani corporis aegritudinibus, ad vota servitura sunt. Cui accessere bini Discursus apologetici*. Noribergae 1668.
- 45 H a g e n-H e i n, Wolfgang. *Illustrierter Apotheker-Kalender 1960*. Stuttgart: Deutscher Apotheker-Verlag, 1959, s. 17.
- 46 H a g e n-H e i n, Wolfgang. *Illustrierter Apotheker-Kalender 1976*. Stuttgart 1975, s. 33.
- 47 P u r š, Ivo a S m o l k a, Josef. c. d., s. 586.
- 48 Z w e l f e r, Johann. *Animadiversiones auctae...*
- 49 Z w e l f e r, Johann. *Pharmacopoeia regia seu...*
- 50 K u r z o v á, Veronika. c. d., s. 80.
- 51 H i p p o k r a t e s. *Aforismy; Prognostikon; De Aere, Aquiset et Locis*. Praha: Alberta, 1993, s. 26.
- 52 D i v i š o v á, Bohdana. c. d., s. 73.
- 53 Z w e l f e r, Johann. *Animadiversiones auctae...*
- 54 S v o b o d a, Ludvík, ed. a kol. *Encyklopedie antiky*. Praha: Academia, 1973, s. 113.
- 55 V a n d e n b e r g, Philipp. *Skrytí vládci: mocní a jejich lékaři*. Praha: Knižní klub, 2011, s. 145.
- 56 S t r o u h a l, Eugen. Historie nádorů ve starověku podle písemných dokladů. In: Černý, Karel a Svobodný, Petr, eds. *Historia medicina cultura: sborník k dějinám medicíny*. Praha: Karolinum, 2006, s. 19–34; S v o b o d a, Ludvík, ed. a kol. c. d., s. 208–209.
- 57 S v o b o d a, Ludvík, ed. a kol. c. d., s. 613.
- 58 Tamtéž, s. 150; B a h n í k, Václav, ed. et al. *Slovník antické kultury*. Praha: Svoboda, 1974, s. 158.
- 59 S v o b o d a, Ludvík, ed. a kol. c. d., s. 139–140.
- 60 H o d g s o n, Barbara. *In the Arms of Morpheus: The Tragic History of Laudanum, Morphine, and Patent Medicines*. Buffalo: Diane Pub Co, 2001, s. 18.
- 61 Nutno poznamenat, že stojatky s těmito nápisy se skutečně v lékárnách vyskytovaly.
- 62 S m i t h, William. *A Dictionary of Greek and Roman biography and mythology*, sv. 1. London 1844, s. 173.
- 63 <http://www.gutenberg.org/files/35473/35473-h/35473-h.htm#ar112> [cit. dne 8. 12. 2015].
- 64 <http://www.classicpersuasion.org/pw/isocrates/pwisoc9.htm> [cit. dne 8. 12. 2015].
- 65 M l č á k, Leoš. c. d., s. 75.
- 66 Tamtéž.
- 67 Z w e l f e r, Johann. *Pharmacopoeia regia seu...*
- 68 Z w e l f e r, Johann. *Animadiversiones auctae...*
- 69 Z w e l f e r, Johann. *Pharmacopoeia regia seu...*
- 70 Tamtéž.
- 71 K u r z o v á, Veronika. c. d., s. 61–64.
- 72 M l č á k, Leoš. c. d., s. 74.
- 73 Alegorie Zkušenost a Rozum se mi podařilo objevit pouze jednou ve společnosti Hippokrata, a to na frontispisu *Taxa Pharmaceutica Officinarum Lipsiensium* z roku 1689.
- 74 K a l l i n i c h, Günter. *Schöne alte Apotheken*. München: Callwey, 1975, s. 25.
- 75 K u r z o v á, Veronika. c. d., s. 80.
- 76 S a m e k, Bohumil. c. d., s. 342.
- 77 B a i l e y, Gauvin A. *Between Renaissance and Baroque: Jesuit Art in Rome. 1565–1610*. Toronto: University of Toronto Press, 2003, s. 80.
- 78 M i n d e r e r i, Raimundi. *Aloedarium marocostinum*. Augustae Vindelicorum 1616.
- 79 *Taxa Pharmaceutica Officinarum Lipsiensium*. Lanckisch 1689.
- 80 Collegium Medicum, *Pharmacopoeia Argentoratensis ncl. senatus jussu publ. a Collegio medico adornata*. Argentorati 1725.

- 81 Schianchi, Lucia Fornari, ed. *L'antica spezieria di San Giovanni Evangelista in Parma*. Parma 2001.
- 82 Sutherland Harris, Ann. Andrea Sacchi and Emilio Savonanzi at the Collegio Romano. *The Burlington Magazine*, vol. 110, no. 782, May 1968, s. 249–257.
- 83 Colapinto, Leonardo. *Immagine di una spezieria del'600: la spezieria della Santa Casa di Loreto*. Bologna 1995.
- 84 Ravanelli Guidotti, Carmen. *Il corredo della farmacia dell'Ospedale di Imola*. Imola 2007.
- 85 Ippolito, Giovanni. *Spezierie domenicane a Napoli: sei secoli di storia*. Napoli: EDI, 2006, s. 46–49.
- 86 Predin, Štefan. *Olimska lékárna, biser Slovenije*. Maribor: Mariborske lekarne, 1995. 143 s.
- 87 Kallinich, Günter. c. d., s. 170–173.
- 88 Tamtéz, s. 26.
- 89 Samek, Bohumil. *Umělecké památky Moravy a Slezska. I, A-I*. Praha: Academia, 1994, s. 210.

Mgr. Veronika Kurzová (n. 1988), studentka doktorského studijního programu Katedry dějin umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Ve středu jejího odborného zájmu stojí výzdoba barokních lékáren a jiných objektů souvisejících s léčbou nemoci a její interdisciplinární zpracování.

Iconography of the Ceiling Decoration of the Golden Crown Pharmacy in Uherské Hradiště

Abstract

The ceiling decoration of the workroom in Golden Crown Pharmacy in Uherské Hradiště dates back to 1754 as can be found on its chronogram. It is divided into thirteen cartouches connected by putti figures and floral festoons. In the central field there are Hippocrates' and Hermes Trismegistos' figures. Six smaller cartouches contain another male figures representing, with the exception of the figure named as Evagoras, personalities of ancient Greek medicine. In the corners of the room there are allegories of four seasons of the year and among them the allegory of the Reason and Experience. All subjects mentioned above can, with the exception of Evagoras, be found in decorations of other pharmacies from 17th and 18th century and also on the frontispieces of pharmacological and medicinal prints. On the basis of these parallels the decoration in Uherské Hradiště can be considered typical for this kind of a room. The figure of Evagoras, which does not correspond with the functional use of the space as much as other subjects do, may suggest that the decoration might have reflected further facts, probably of period character.

Ikongrafie der Wandmalereien in der Apotheke Zur goldenen Krone in Uherské Hradiště

Zusammenfassung

Der Wandschmuck der Apotheke Zur goldenen Krone in Uherské Hradiště datiert in das Jahr 1754, wie das dort angebrachte Chronogramm angibt. Die Malereien gliedern sich in dreizehn Kartuschen, die durch Putten und Blumengehänge miteinander verbunden sind. Im Zentralfeld erscheinen die Figuren des Hippokrates und des Hermes Trismegistos. Sechs kleinere Kartuschen bilden weitere männliche Gestalten ab, die (mit Ausnahme der mit Evagoras beschrifteten) Persönlichkeiten der antiken Heilkunst darstellen. In den Raumecken prangen Allegorien der vier Jahreszeiten und zwischen ihnen die Allegorien für Verstand und Erfahrungen. Alle genannten Sujets, bis auf den Evagoras, schmücken häufig auch andere Apotheken des 17. und 18. Jahrhunderts oder die Frontispizseiten pharmazeutischer oder medizinischer Drucke. Aufgrund dieser Parallelen können die Wandmalereien aus Uherské Hradiště als für diese Raumart typischen Wandschmuck angesehen werden. Die Gestalt Evagora, die nicht wie die restlichen Sujets der Nutzungsweise des Raums entspricht, lässt jedoch erahnen, dass sie auch weitere, vielleicht zeitgenössische Sachverhalte reflektieren könnte.